

<https://helda.helsinki.fi>

Laadunvarmistuksen rooli Venäjän korkeakoulupolitiikassa

Eriksson, Sari

2013

Eriksson , S 2013 , ' Laadunvarmistuksen rooli Venäjän korkeakoulupolitiikassa ' ,
Idäntutkimus , Nro 1/2013 , Sivut 24-35 . <
http://www.helsinki.fi/idantutkimus/arkisto/2013_1.htm >

<http://hdl.handle.net/10138/44674>

---

publishedVersion

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository.

This is an electronic reprint of the original article.

This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version.

Laadunvarmistuksen rooli Venäjän korkeakoulupolitiikassa

S a r i E r i k s s o n

Tässä artikkelissa tarkastelen sitä, onko Venäjän korkeakoulutuksen reformeissa nähtävissä laatu-
vallankumouksen piirteitä. Korkeakoulupolitiikkaan vaikuttavat monensuuntaiset intressit, toimijat, ideologiat ja sopimukset. Koulutus ei ole enää pelkästään kansallisvaltioiden toimialuetta, vaan yhä useammat kansalliset ja kansainväliset toimijat, järjestöt sekä elinkeinoelämän edustajat (kuten OECD, Maailmanpankki ja EU) ovat lisänneet vaikutusvaltaansa koulutuspoliittisessa päätöksenteossa. Kansallista kilpailukykyä ja erinomaisuutta korostetaan kansallisen korkeakoulutuksen avulla, ja samanaikaisesti kuitenkin noudatetaan yhä suuremmissa määrin ylikansallisia koulutukseen vaikuttavia sopimuksia ja ideologioita. Kuten Ball (2004, 8) on todennut, eri kansallisvaltioiden koulutuspolitiikan tarkastelussa voidaan puhua suuremmasta tai pienemmästä samankaltaisuudesta, eritasoisista kehitysvaiheista tai variaatiosta mutta ei missään tapauksessa erityisyydestä. 2000-luvulle tultaessa on koulutuspolitiikan piirissä kiinnostuttu yhä enemmän sellaisten mittareiden luomisesta, joilla on mahdollista tarkastella ja arvioida erilaisia koulutusjärjestelmiä (Nóvoa ja Yariv-Mashal

2003). Koulutuksen laadusta on tullut tämän muutoksen keskeinen strateginen tekijä, johon vedoten perustellaan erilaisia koulutuspoliittisia toimia (ks. Saarinen 2007). On mahdollista jopa puhua laatuvallankumouksesta, jossa laatuun vedoten pyritään erilaisilla arvioinnin ja hallinnan menetelmillä vaikuttamaan korkeakoulujen toimintapolitiikkaan (ks. Lawn, Rinne & Grek 2011, Simola & Rinne 2004; Morley 2003).

Neuvostoliiton romahduksen jälkeen Venäjän koulutuspolitiikassa on tehty useita reformeja. Vuonna 2003 Venäjä liittyi Bolognan prosessiin, minkä seurauksena venäläisessä koulutusjärjestelmässä on tapahtunut ja tapahtuu merkittäviä muutoksia liittyen koulutusrakenteisiin, koulutusstandardeihin ja koulutuksen sisältöihin. Myös Venäjällä laadusta ja laadunvarmistusjärjestelmistä on tullut näiden koulutusreformien pääkohde (ks. Bolotov & Efremova 2007; Jones 1994.) Tämän artikkelin tavoitteena on luoda yleiskuva venäläisestä laadunarviointiin liittyvästä toimintapolitiikasta sekä siihen liittyvästä akateemisesta keskustelusta, jota käydään korkeakoulutuksen laadusta ja laadunvarmistusjärjestelmän kehittämistä. Artikkelissa pyrin analysoimaan sitä, millaisia merkityksiä laadulle annetaan 2000-luvun alkupuolella venäläisissä koulutuksen toimintapolitiikkaa ohjaavissa dokumenteissa. Venäjän hallitus suunnittelee ja toteuttaa koulutuspolitiikkaa koulutuksen viisivuotissuunnitelman avulla (VFKL 1992, § 1). Tutkimuksen kohteena oleva viisivuotissuunnitelma on nimeltään koulutuksen kokonaisvaltaisen kehittämisen ohjelma vuosille 2006–2010, jonka kaksi dokumenttia¹ olen valinnut tutkimusaineistoksi.

Tässä artikkelissa tarkastelen sitä, miten koulutuksen kehittämisohjelmassa vuosille 2005–2010 kirjoitetaan laadusta. Millaisia merkityksiä laadulle annetaan kyseisen ohjelman dokumenteissa, ja onko Venäjän yhteydessä mahdollista puhua *laatuvalankumouksesta*? Artikkelini pohjautuu pro gradu -tutkielmaani *Laatu Venäjän korkeakoulupolitiikassa – Eräiden 2000-luvun ohjausdokumenttien diskursiivisen rakentumisen analyysi* (Kärkkäinen 2009).

”Laatuvalankumous” korkeakoulupolitiikassa

Simola ja Rinne (2004, 326–327) jakavat korkeakoulutuksen laadunvarmistukseen liittyvän arviointitutkimuksen kentän kahdeksi eri suuntaukseksi, joiden välillä on ristivetoa. Nämä suuntaukset ovat arviointiteollinen² ja arviointitutkimuksellinen³ suuntaus. Tämän artikkelin teoreettinen viitekehys nojautuu laadunvarmistukseen liittyvään arviointitutkimukselliseen suuntaukseen, jonka mukaan lisääntynyt koulutuksen hallinta (*governance*) liittyy erilaisiin laadunarviointimittauksiin sekä numeraalisen arviointitiedon hyödyntämiseen (ks. Ozga, Dahler-Larsen, Segerholm, Simola 2011; Beecham 2008; Harvey 2004; Morley 2003). Morley (2003) ja Saarinen (2007) väittävät, että laadusta on tullut maailmanlaajuinen metakertomus, jonka seurauksena laadunvarmistuksesta on tullut nykyisen modernisaatioprosessin tunnusmerkki. Ozga, Segerholm ja Simola (2011, 94) huomauttavat, että arvioinnit, laatukriteerit ja erilaiset laatustandardit ovat luoneet ohjausjärjestelmän, joka on tukenut uuden eurooppalaisen hallintakulttuurin syntymistä. Tämän uuden koulutuksen hallintakulttuurin peruspilareina ovat toimineet mm. erilaiset oppimistulosten arvioinnit, kuten OECD:n PISA mittaukset, sekä Euroopan tilastokeskuksen (Eurostat) tuottamien koulutustilastojen merkitysten lisääntyminen ja ENQA:n (European Network for Quality Assurance) luomien korkeakoulutusstandardien aseman vakiintuminen. On mahdollista sanoa, että nämä ovat yhdessä luoneet tilastotietoihin

ja mitattavuuteen pohjautuvan koulutuksen infrastruktuurin, joka toimii koulutuksen hallinnan perustana. (Lawn & Segerholm 2011, 45).

Tilivelvollisuuden yhteys laatuvalankumoukseen näkyy laadunarviointien käytössä sekä toteutuksessa. Laadunarvioinnit keskittyvät usein ainoastaan evaluointien lopputuloksiin ja niistä raportointiin, jolloin arviointiprosessin sisäinen dialogi on vähäistä (ks. Harvey 2004). Arviointien tiedot ovat keskushallinnan saatavilla, ja näiden tietojen avulla tehdään koulutuspoliittisia päätöksiä ja toimenpiteitä. Esimerkiksi Englannissa koulutuksen keskushallinnolla (DCSF) on tarkat ja yksityiskohtaiset numeraaliset tiedot yksittäisten koulujen pärjäämisestä erilaisissa arviointitutkimuksissa⁴. Läpinäkyvyys ja tilivelvollisuus ohjaavat laadunarviointiprosesseja. (Ozga, Segerholm & Simola 2011, 92.) Uudenlaisen hallinnan, toimintakulttuurin ja tilivelvollisuuden myötä korkeakoulutuksen arvioinnit ovat tulleet jokapäiväisiksi (ks. Saarinen 2007). 2000-luvulle tultaessa laadun käsite on vakiinnuttanut merkityksensä mitattavuuteen, tilastoihin ja standardeihin pyrkivänä käsitteenä. Laatu on käsite, jonka avulla erilaisia koulutuspoliittisia toimia perustellaan. Samanaikaisesti laadusta on tullut asia, jota ei voi jättää huomiotta. Laatu on ohjattavaa, laatu on hallittavaa ja laatu on jotain, mitä on mahdollista kontrolloida. Morley (2003) on käyttänyt tästä byrokraattisilla ja hallinnallisilla menetelmillä aikaansaadusta korkeakoulutuksen toimintapolitiikan muutoksesta käsitettä laatuvalankumous (ks. myös Lawn, Rinne & Grek 2011, 17; Simola & Rinne 2004). Muita käytettyjä toimintapolitiikan muutokseen liittyviä käsitteitä ovat olleet mm. tarkastuksen yhteiskunta sekä arvioinnin yhteiskunta, joilla on haluttu korostaa arvioinnin ja sen liitännäistoimintojen, kuten toiminnantarkastusten sekä seurantatietojen keräämisten yleistymistä. (Virtanen 2007, 12–13.) Myös käsitettä lopputuloksiin pohjautuva koulutus⁵ (*outcome-based education*) käytetään, kun halutaan ymmärtää koulutuksessa tapahtunutta muutosta, jossa ennalta tapahtuvasta koulutussuunnittelusta on siirrytty jälkikätesarviointeihin (ks. Steiner-Khamsi 2006). Tässä

artikkelissa käytän käsitettä laatuvalankumous, joka mielestäni antaa laajemmat raamit ilmiön ymmärtämiseen. Tarkastelun keskiössä eivät ole pelkästään arviointitoimintaan liittyvät piirteet, vaan olen myös kiinnostunut niistä merkityksistä ja toimenpiteistä, joita laadulle annetaan. Miten laadusta kirjoitetaan toimintapolitiikkaa ohjaavissa dokumenteissa?

Samojen koulutusreformien siirtyminen maasta toiseen on noussut keskeiseksi koulutuksesta kiinnostuneiden tutkijoiden tutkimuskohteeksi, jota on tarkasteltu esimerkiksi *travelling reforms* -tutkimussuuntauksen sisällä (ks. Steiner-Khamsi, 2006). Merkittävänä tekijänä samojen koulutusreformien siirtymisellä maasta toiseen ovat erilaiset *best practice* -tutkimukset, koulutuksen arvioinnit sekä kansainvälisten standardien noudattaminen. Steiner-Khamsi (2004) on vertailevassa koulutuspolitiikan tutkimuksessa käyttänyt ilmiön havainnollistamiseksi termiä koulutuspolitiikan lainaaminen (*policy borrowing and lending*). Steiner-Khamsi (2004) ei kuitenkaan rajoita tutkimustaan siihen, miksi jotkut koulutusreformit ovat kansainvälisiä ja miksi toiset eivät ole. Kiinnostus ei ole myöskään niissä yksityiskohdissa, miten eri koulutusreformit on adaptoitu eri kansallisiin järjestelmiin. Sen sijaan tutkimuksella pyritään ymmärtämään koulutusreformien merkitystä kansallisten koulutus uudistusten läpiviemisessä. Miten koulutusreformien lainaamisella uudistetaan kansallista koulutuskenttää samanaikaisesti kun niiden avulla on mahdollista ratkaista koulutusjärjestelmän solmukohtia (Steiner-Khamsi, Silova & Johnson 2006)? Steiner-Khamsin (2004) tutkimukset ovat osoittaneet, kuinka koulutusreformit saavat kansallisissa konteksteissa hyvin erilaisia muotoja samoin kuin reformien läpiviemisiksi käytetään varsin erilaisia perusteluja (Steiner-Khamsi, Silova & Johnson 2006, 239–240).

Laatu Venäjän korkeakoulureformien taustalla

Neuvostoliiton aikana elitismin ja tasa-arvon jännitteet heijastuivat korkeakoulusektoriin.

Neuvostoliitossa valtion julkilausumat koulutuspoliittiset tavoitteet nojasivat tasa-arvon periaatteisiin, joilla tarkoitettiin kaikille yhtenäisiä mahdollisuuksia opiskeluun sosiaaliluokasta, sukupuolesta, rodusta, syntymäpaikasta tai varallisuudesta riippumatta (Zajda 2003, 60–61; Jones 1994, 6). Samanaikaisesti erot tavallisten korkeakoulujen ja eliittikorkeakoulujen välillä olivat kuitenkin merkittäviä. Koulutuspaikkoja sekä työpaikkoja jakaessa *nomenklaturan* lapset olivat etuoikeutetussa asemassa, sillä pääsy parhaimpiin yliopistoihin oli käytännössä mahdollista vain kommunistisen puoleen *nomenklaturalle* ja paikalliselle eliitille. (Morgan & Kliucharev 2012, 3; Melin 2006, 240–241.) Koulutus symbolisoi Neuvostoliiton mahtia. Korkeakoulutus oli hyvin teknillisesti painottunutta ja yhteen työpaikkaan tähtäävää erikoistunutta osaamista. Useammalla kuin neljänneksellä neuvostokansalaisista oli korkeakoulututkinto, vaikkakaan koulutusta vastaavaa työtä ei monille ollut tarjolla. (Kitaev 2004, 37.) Suuret koululaitosta koskevat uudistukset alkoivat Neuvostoliitossa jo 1980-luvun puolivälissä (Balzer 1994, 30–32). Nämä muutokset näkyivät päätöksenteon demokratisoitumisessa ja desentralisoimisessa, massa- ja eliittikoulujen kehittämisessä ja opetusmetodien laajentamisessa sekä korkeakoulujen autonomian lisäämisessä ja yksityisen rahoituksen sallimisessa yliopistoille ja muille koulutusinstituutioille. Näiden varhaisvaiheiden koulutusreformien kohtaloksi koitui vision puute, poliittinen opportunisti sekä identiteettikriisi. Neuvostoliittolaisen koulutusjärjestelmän tilalle tarjottiin vaihtoehtoinen opetussuunnitelma, uusia opetusmetodeita ja koulutusrakenteita muutettiin. Valtion yhdenmukainen ideologia oli kaatunut, ja opettajien opetus oli joutunut arvotyhjiöön (Jones 1994). Merkityksellisintä näissä koulutusreformeissa oli paikallisten koulutustoimijoiden autonomian lisääntyminen, jonka seurauksena opetuksen ja oppimisen päävastuu siirtyi koulutusministeriöltä paikallisille toimijoille. Opetusministeriö menetti valta- ja kontrolliasemansa. (Zajda 2003, 58.)

Neuvostoliiton aikana opiskelijat olivat jat-

kuvan testauksen kohteena opettajien päivittäin pitämässä suullisissa kokeissa. Mitään koko järjestelmää kattavaa yksittäisistä opettajista riippumatonta arviointijärjestelmää ei ollut. (Zajda 2003, 64.) Neuvostoliitossa oli periaatteessa olemassa keskushallintojohtoinen yhteinen koulujen arviointi- ja evaluointijärjestelmä, vaikkakaan käytännössä sellainen ei koskaan toiminut. Neuvostoliiton romahtamisen jälkeen heräsi tarve toimivan arviointivarmistusjärjestelmän perustamiselle. Aiempi kolmiportainen laadunvarmistusjärjestelmä korvattiin kaksiporaisella laadunvarmistusjärjestelmällä huhtikuussa 2007 koululakiin (VFKL 1992) tehdyillä muutoksilla (VFKL 2007). Laadunvalvontajärjestelmän ensimmäiseen vaiheeseen kuuluu lisensointi ja toiseen vaiheeseen akkreditointi. Laadunvarmistuksen ensimmäisessä vaiheessa tarkistetaan, että oppilaitos täyttää valtion ja paikallisen hallinnon vaatimukset muun muassa opetusmateriaalien, tilojen sekä opetushenkilökunnan laadun suhteen. Oppilaitoksen täytettyä nämä vaatimukset se saa lisenssin, joka on voimassa seuraavat viisi vuotta. Lisensointi on kaikille oppilaitoksille pakollista. Akkreditointi on puolestaan vapaaehtoista, ja se toteutetaan kerran viidessä vuodessa. Akkreditoinnissa tarkistetaan, että korkeakoulussa noudatetaan valtion asettamia normeja ja säädöksiä. (NAA 2008, 15–16).

Venäläisen korkeakoulutuksen kentällä tapahtuneen murroksen ja korkeakoulutuksen massoitumisen⁶ johdosta opetuksen laatu ja vastavalmistuneiden opiskelijoiden taidot ovat joutuneet kritiikin ja keskustelun kohteeksi (ks. Kuzmenko, Lunin & Ryzhova 2006; Zapesotskii 2006; Shabanov 2005). Neuvostoliiton romahdusta seuranneen kaoottisen vaiheen jälkeen korkeakoulutuksen uudistamisessa on päästy vaiheeseen, jossa koulutuspoliittisten tavoitteiden kohteeksi ovat vakiintuneet koulutuksen laatu (ks. Bolotov and Efremova 2007; Zajda 2003), tehokkuus ja sisäänpääsy⁷ (Morgan & Kliucharev 2012, 3; Kovaleva 2003). Kovaleva (2003, 6) toteaa, että hallitusten kaikkialla maailmassa on kiinnitettävä yhä enemmän ja enemmän huomiota laatuun ja tehokkuuteen, ja näin on myös

Venäjällä. Käynnissä olevien reformien taustalla puhutaan tavoitteista tehostaa koulutusjärjestelmää ja sen toimintaa sekä pyrkiä parempaa ja laadukkaampaan koulutukseen. Korkealaatuinen koulutus on tavoite, joka kaikkien on helppo hyväksyä, ja jonka avulla on mahdollista perustella koulutuspoliittisia ratkaisuja. Harvey ja Greenin (1993, 9–10) mukaan laatu on aina ollut tärkeä koulutukseen osallistujille ja voi sanoa, että laadun merkitys on yhä viime vuosina korostunut korkeakoulutuksen suunnittelijoille, toteuttajille sekä osallistujille. Saarinen (1996) esittää, kuinka Euroopassa laadun käsitteestä on tullut retorinen käänne koulutuspoliittisessa sanastossa. Myös Venäjällä laadun käsitteen käyttö on lisääntynyt akateemisessa koulutusta koskevassa keskustelussa viimeisen kymmenen vuoden aikana. Esimerkiksi *Russian Education and Society* -julkaisun artikkeleissa laatu esiintyy 2000–2004 välisellä ajanjaksolla yhteensä seitsemässä korkeakoulutusta käsittelevässä artikkelissa, kun taas vuosien 2005–2007 aikana laatua käsitellään 18 korkeakoulutusta koskevassa artikkelissa. Kuitenkaan käsitteen laatu käyttö ei ole yksioikoista ja sen määrittely ei ole ongelmattonta. Koulutuspoliittisissa tutkimuksissa on havaittu, kuinka Euroopassa Bolognan prosessin myötä laadun käsitteen käyttö on saanut teknisiä piirteitä (ks. Saarinen 2007).

Beechamin (2008) mukaan korkeakoulutuksen resursseja on jouduttu supistamaan samanaikaisesti, kun koulutuspoliittinen huomio on keskittynyt laatuun. Myös Venäjällä, tammikuussa 2000 (Political Consultative Council 2000) otti silloinen opetusministeri Filippov kantaa siihen, kuinka koulutukseen kohdistettujen määrärahojen supistus on vaikuttanut suoranaisesti koulutuksen laatuun. Hän nosti esimerkiksi Altain tasavallan, jossa koulutyötä on tehty vuoden tai puolentoista vuoden ajan ilman, että opettajat tai koulut ovat saaneet ruplan ruplaa. (Political Consultative Council 2000, 69.) Bestuzhev-Lada (2001, 33) kiinnittää huomiota niihin kysymyksiin, joita korkeakoululaitos joutuu tulevaisuudessa ratkaisemaan. Hänen mukaansa korkeakoulutuksen laatu on heikkoa, koska se ei

kohtaa työelämän vaatimuksia ja on irrallinen muusta yhteiskunnallisesta kehityksestä. Myös Koulutuksen kehittämisohjelmassa (2005–2010) kirjoitetaan, kuinka laadukas korkeakoulutus on mahdollista, jos se on kaikkien saatavilla ja perustuu vuorovaikutukseen työmarkkinoiden kanssa.

Jotta koulutuksen laatu varmistettaisiin, sen on oltava tasa-arvoisesti kaikkien kansalaisten saatavilla. Tämän saavuttamiseksi on välttämätöntä toteuttaa koulutusjärjestelmän institutionaalinen uudelleenrakentaminen, joka pohjautuu tehokkaan vuorovaikutukseen työmarkkinoiden kanssa. (Esittelydokumentti 2006–2010, 13.)

Arviointitiedon hyödyntäminen koulutuksen kehittämisessä

Erilaisten oppimisarviointien ja vertailukelpoisten koulutustietojen käyttö koulutuspolitiikan päätöksenteossa on noussut merkittäväksi Euroopassa (ks. Nóvoa & Yariv-Mashal 2003, 425). Tästä esimerkkinä on OECD:n PISA tutkimus, jonka tuloksia on käytetty oikeuttamaan erilaisia koulutuspoliittisia toimenpiteitä. Kovaleva (2003) on tarkastellut Venäjän koulutuksen tilaa ja laatua kansainvälisten arviointien kautta. Vuodesta 1988 alkaen Venäjä on osallistunut erilaisiin vertaileviin koulutuksen laatua mittaaviin kansainvälisiin tutkimuksiin. Nämä mittaukset osoittavat, kuinka oppimista arvioivissa tutkimuksissa Venäjän sisäiset erot ovat huomattavan suuret. Tulokset osoittavat myös sen, että venäläiset opiskelijat pärjäävät heikosti soveltuvuutta vaativissa kansainvälisissä arvioinneissa. (Kovaleva 2003, 9–10.) Venäjän koulutuksen kehittämisohjelman 2006–2010 yhtenä tavoitteena oli nostaa Venäjän sijoitusta OECD:n PISA mittauksissa niin, että vuoden 2005 sijoitusta (tällöin Venäjä oli 30.) saadaan kehittämisohjelman aikana nostettua sijalle 20. (esittelydokumentti 2005, 3; esittelydokumentti 2005, liite 1 s.1). Venäjä haluaa ottaa osaa kansainvälisiin arviointitutkimuksiin ja näkee menestymisen niissä tärkeäksi laadun kohotta-

misen kannalta. Kuitenkaan Koulutuksen kehittämisohjelmassa 2005–2010 ei eritellä sitä, mitä kohonneella laadulla tarkoitetaan. Koulutuksen kehittämisohjelmassa 2005–2010 laadusta kirjoitettiin lähinnä mitattavana määränä, jota on mahdollista hallita erilaisilla arvioinneilla. Siinä ei eritellä, mihin laadulla pyrittiin, vaan kiinnostus kohdistuu lähinnä laadunvarmistusjärjestelmän kehittämiseen.

Yksi tämän päivän ongelmista on, että puuttuvat välttämättömät metodologiset asiakirjat, jotka ohjaisivat oppilaitosten lisensointitarkastuksia alueiden tasolla. Samalla alueilta puuttuu arvioinnin ja valtiollisen lisensoinnin objektiiviset ja tehokkaat menetelmät. (Arviointidokumentti 2007, 31.)

Uusien laadun kontrolli- ja arviointimekanismien kehittämisellä varmistetaan koulutuksen laatua (FCPRO 2005, 17). Koulutuksen kehittämisohjelmassa 2005–2010 laatu on jotakin sellaista, mikä on mahdollista taata ja varmistaa arviointijärjestelmän kehittämisen kautta. Arviointijärjestelmän kehittämisen tavoitteena on tehdä koulutuksen sisällöstä ja opetus suunnitelmista mitattavissa olevia ja standardoituja malleja, jotta on mahdollista vertailla eri koulutusyksiköjä toisiinsa. Koulutuksen kehittämisohjelma 2005–2010 antaa ymmärtää, että koulutustoimien vertailulla ja läpinäkyvyyden lisäämisellä on suora yhteys koulutuksen laadun lisääntymiseen.

Oppilaitosten arviointijärjestelmän kehittäminen liittyy erottamattomasti tietokoneavusteisen analyysin teknisen sovelluksen käyttöönottoon yliopistotasoisien korkea-asteen ja keskiasteen ammatillisen koulutuksen oppilaitoksissa valtion laatimien koulutuksen standardien mukaisesti. Korkea-asteen maistereiden pätevyysvaatimuksia koskee yli 450 standardia, kun taas kandidaattien pätevyysvaatimuksia koskee yli 130 standardia, ja ammattisuuntauksesta riippuen vielä yli 120 standardia. (Esittelydokumentti 2007, 29.)

Lisäämällä yksittäisten korkeakoulujen toimien valvontaa erilaisten teknisten sovellusten avulla lisätään keskushallinnon tietoisuutta korkeakoulujen toiminnasta. Tätä valvontaa varten Arviointidokumentissa (2007) esitellään kuinka Koulutuksen kehittämisohjelman tavoitteena on luoda tietotekninen ohjelma, johon korkeakoulut voivat syöttää valtion asettamien standardien pohjalta laaditut tulokset omien opetusohjelmien arvioinneista. Arviointidokumentissa (2007) kerrottiin Venäjän laadunarviointityön onnistumisesta Koulutuksen kehittämisohjelman 2005–2010 puitteissa. Ohjelmassa kerrotaan, kuinka koulutusohjelmien standardien syöttäminen tietotekniseen muotoon oli päässyt alkuun. Tietoteknisen sovelluksen ansiosta federaation subjektien ja alueiden kouluvirastojen virkamiehillä on mahdollisuus arvioida ja tarkistaa yksittäisten korkeakoulujen tietoja tietokannasta. (Arviointidokumentti 2007, 33.)

Tietopankki koostuu metodologisesta materiaalista, joka liittyy konkreettisiin opetusohjelmiin, ja se on tarkoitettu tutkintolautakuntien käyttöön tason vastaavuuden tai vastaamattomuuden todentamiseen. Tietopankin avulla valmistellaan opetusohjelma vastaamaan GOS VPO:n vaatimuksia. (Esittelydokumentti 2007, 30.)

Näiden koulutusstandardien avulla on mahdollista arvioida Venäjän opetusohjelmia (Arviointidokumentti 2007, 33). Nämä uudet tietotekniset ratkaisut ohjaavat vääjäämättä korkeakoulutusstandardien kehittelyä tekniseen suuntaan.

Yhteiskunnan tarpeet yhdistyvät koulutusreformeihin

Koulutuksen kehittämisohjelmassa 2005–2010 koulutuksen ympärille luodut tavoitteet eivät koske pelkästään koulutussektoria, vaan tavoitteiden taustalla on mahdollista nähdä laajempia yhteiskunnallisia suuntaviivoja. Koulutuksen kehittämisohjelman 2005–2010 keskeisinä tavoitteina on luoda sellaiset koulutuksen rakenteet,

joiden sisällä on mahdollista järjestää uudelleen koulutusjärjestelmän hallinnan tehostaminen ja koulutuksen rakenteiden modernisointi, parantaa koulutuksen laatua sekä lisätä ulkomaille suuntautuvaa koulutusvientä.

Vuodesta 2000 alkaen on koulutuksen ja tieteen käyttöön ohjattujen varojen kasvu noussut verrattaessa muihin yleistaloudellisiin kuvaajiin. Se on luonut mahdollisuudet koulutuksen institutionaalista uudelleenrakennusta varten koskien ensisijaisesti yleisen ja ammatillisen koulutuksen rakenteiden modernisointia ja sisältöä, niiden laadun parantamista, koulutusjärjestelmän hallinnon tehostamista ja Venäjän federaation aktiivisempaa roolia koulutuksen viennissä ulkomaille. (Esittelydokumentti 2005, 12.)

Esittelydokumentin (2005, 15) lähtökohtia oli parantaa maan sosioekonomista tilannetta koulutuksen avulla, parantaa Venäjän kilpailukykyä sekä liittyä maailman kauppajärjestöön (WTO:hon)⁸. Venäjä oli halukas integroitumaan kohti eurooppalaista mallia ja panemaan käytäntöön Bolognan prosessin tavoitteet. Dokumentissa kirjoitetaan, että ilman Koulutuksen kehittämisohjelman 2005–2010 tarjoamia ratkaisuja erot koulutuksen ja työmarkkinoiden välillä kasvavat, Venäjä ei onnistu koulutusjärjestelmän kansainvälisessä integroimisessa eikä koulutuksen kentälle saada luotua riittäviä kaupallisia mekanismeja. Näiden tekijöiden puute johtaa suoraan koulutuksen tason laskemiseen.

Ilman Koulutuksen kehittämisohjelmaa ei pystytty luomaan yhtenäisiä olosuhteita koulutuksen alan markkinamekanismien kehittämiseen, ja ero koulutuspalveluiden ja työmarkkinoiden välillä kasvaa, ei panemaan toimeen tasa-arvoisen ja kaikkien Venäjän federaation kansalaisten saatavilla olevan koulutuksen periaatteita, eikä edistämään Venäjän liittämistä Bolognan prosessiin ja maailman kauppajärjestö WTO:hon. (Esittelydokumentti 2005, 15.)

Kuzmenko, Lunin ja Ryzhova (2006, 14–15)

Venäjän koulujärjestelmän palvelut eivät ole vain sisämarkkinoita varten, vaan myös ulkomarkkinat hyödyntävät niitä. Noin 80 venäläisten oppilaitosten sivutoimipistettä toimii ulkomailla. Tosin tällä hetkellä ei ole olemassa universaaleja mekanismeja laadun takaamiseksi ulkomailla. (Arviointidokumentti 2007, 45.)

Arviointidokumentin mukaan venäläisten oppilaitosten ulkomailla toimivien sivutoimipisteiden laadukkuus oli uhattuna, sillä ei ole olemassa riittävän kattavia laadunvarmistusmenetelmiä (2007, 45). Koulutuksen kehittämisohjelman 2006–2010 puitteissa perustettiin hanke, jonka ”aikana valmisteltiin suositukset laadun takaamiseksi ja opetustoiminnan valvomiseksi ulkomailla sijaitsevista sivutoimipisteistä” (Arviointidokumentti 2007, 46). Laadun takaamisen perusteluissa kirjoitetaan opetustoimien valvonnasta, joka mahdollistaa korkean laadun.

Ulkomailla sijaitsevien instituutioiden tarjoaman opetustoimen valvonnan lisäksi Venäjä näkee kansainvälisen koulutusyhteistyön taloudellisessa mielessä kiinnostavana. Venäjä oli kiinnostunut laajentamaan oman koulutusjärjestelmän vientiä sekä lisäämään yhteistyötä Euraasian talousyhteisöön (EVRAZES 2009) kuuluvien maiden, IVY-maiden sekä Shanghain yhteistyöjärjestöön kuuluvien maiden kanssa. Arviointidokumentissa (2007) kirjoitettiin siitä, että taloudellinen kehitys edellä mainituissa maissa tarjoaa mahdollisuuksia lähentää kauppasuhteita sekä lisää yritysten tuotannollista yhteistyötä.

Aktiivinen taloudellinen kehitys IVY-maissa, Euraasian talousyhteisö (EVRAZES 2009) ja Shanghain yhteistyöjärjestöön liittyneissä maissa tarjoaa yhteistyössä yritysten kanssa mahdollisuuksia tuotannon perustan kehittämiseen venäläisen pääoman avulla ja kauppasuhteiden lähentymiseen. (Arviointidokumentti 2007, 46.)

Venäjä on lisännyt aktiivisuuttaan koulutuspalveluiden viejänä myös muilla tahoilla. Yhdessä Maailmanpankin kanssa perustettu

Russian Education Aid for Development projektin (READ 2013) tavoitteena on viedä koulutusapua kahdeksaan vähätuloiseen maahan. Tämän projektin tiimoilta Venäjä on korostanut juuri laadunarviointipalveluiden merkitystä koulutusavun viennissä (ks. Takala & Piattoeva 2012).

”Laatuvallankumous” Venäjällä

Simola ja Rinne (2004, 332) toteavat: ”Vaikka laatuvallankumous ei kansainvälisten kokemusten perusteella nostakaan laatua, sillä on kyllä vaikutuksensa.” Laatuvallankumouksen avulla on mahdollista lisätä koulutuksen valvontaa, siirtää korkeakoulujen hallintaa ulkopuolisille tahoille sekä kehittää korkeakoulutusta markkinavetoiseksi. Koulutuksen kehittämisohjelman 2005–2010 tarkastelu osoitti, että globaalien koulutusreformien piirteitä laatuvallankumouksen muodossa on nähtävissä myös Venäjän koulutuspolitiikkaa ohjaavien tavoitteiden taustalta.

Kriittisen vertailevan koulutustutkimuksen piirissä on oltu yhä enemmän kiinnostuneita globaalien koulutusreformien linkittymisestä kansallisiin koulutusreformeihin (ks. Steiner-Khamsi 2004). Kiinnostus kohdistuu siihen, millaisia muotoja ja diskursseja kansainvälisistä koulutusreformista käytetään kansallisiin koulutusjärjestelmiin siirryttäessä. Miten koulutusreformia lainaamalla uudelleen järjestetään kansallista koulutuskenttää? Tässä artikkelissa tarkastelin kansainvälisten koulutusreformien sisääntuloa venäläiseen keskusteluun ohjauspolitiikkaan Koulutuksen kehittämisohjelman 2005–2010 kautta. Vuosien 2005–2010 Koulutuksen kehittämisohjelma tarjosi mahdollisuuden tarkastella laatuvallankumousidean läpituloa venäläiseen koulutuspolitiikkaan ajanjaksolla, jolloin laadunarviointikenttä eli murrosvaihetta ja Venäjä muovasi laadunvarmistusjärjestelmänsä ääriivivoja⁹.

Venäläisessä akateemisessa koulutuspolitiikkaa koskevassa keskustelussa on nähtävissä, kuinka koulutuksen laatu nousee keskeiseksi argumentoinnin kohteeksi. On myös nähtävissä, kuinka Venäjällä laadusta on tullut koulutus-

politiikan työväline, johon voidaan heijastaa erilaisia käsityksiä todellisuudesta ja jonka pohjalta voidaan ylläpitää sekä muokata erilaisia koulutusprosesseja. Esimerkiksi Kameinskaia (Ensuring the Quality 2003, 82–85) argumentoi, kuinka koulutuksen laatua on helpompi hallita, kun käytössä on yhteneviä mittaus- ja standardimenettelyjä. Myös Koulutuksen kehittämisohjelma 2005–2010 vastaa laadun hallintaan tarjoamalla koulutusstandardeja sekä teknisiä arviointijärjestelmiä. Laatuvalankumouksessa olennaiset tekniset mittaukset ja standardien tarve on tullut osaksi Venäjän koulutusreformia. Venäjän keskushallinto tiukentaa otettaan ja lisää tietouttaan alueiden toiminnasta ja yksittäisten korkeakoulujen toiminnasta tietoteknisten sovellusten avulla.

Kuitenkin samanaikaisesti Venäjä uskoo oman koulutusjärjestelmänsä erinomaisuuteen eikä vain tyydy noudattamaan ulkopuolelta annettuja standardeja ja säädöksiä. Venäjälle on jäänyt neuvostoperintönä koulutus- ja tiedeusko. Zhurakovskii ja Federov (2007, 6) kirjoittavat, että koulutus, tiede ja kulttuuri on yhdistelmä, jonka avulla venäläiset uskovat pysyvänsä maailman johtavien maiden joukossa. Korkeatasoisella koulutuksella on Venäjällä pitkät perinteet. Zhurakovskii ja Federov (em.) huomauttavatkin, ettei automaattisesti pidä hyväksyä

väittämää, että Venäjän korkeakoulutuksen laatu olisi heikkoa ja venäläinen koulutusjärjestelmä kehno. Koulutuksen kehittämisohjelmassa 2005–2010 esitellään Venäjän aktiivisia toimia omien koulutuspalveluiden viennissä ulkomaille. Venäjä ei tyydy vain sisäistämään kansainvälisiä normeja ja säädöksiä omaan laadunarviointi- ja korkeakoulujärjestelmäänsä vaan vie aktiivisesti omaa laadunarviointijärjestelmäänsä ulkomaille, erityisesti IVY-maihin. Koulutuksen kehittämisohjelmassa 2005–2010 kirjoitetaan koulutuksen roolista kansakunnan kehityksen ja kilpailukyvyn kannalta merkittävänä tekijänä. On mahdollista nähdä, että tarttumalla tilaisuuteen viedä omaa laadunvarmistusjärjestelmäänsä ulkomaille Venäjästä on tullut aktiivinen laatuvalankumouksen hyödyntäjä samalla kun se on parantanut kauppasuhteitaan ja asemaansa kyseisissä vastaanottavissa maissa ja maailmanmarkkinoilla. Yksittäisten valtioiden taloudet ovat yhä riippuvaisempia maailmanmarkkinoista, jonka myötä kilpailu tiedoista, taidoista ja työvoimasta on yhä globaalimpaa (Green 1997, 4–5). Koulutuksen kehittämisohjelman 2005–2010 (Esittelydokumentin 2005, 15) yksi lähtökohdista oli parantaa maan sosioekonomista tilannetta koulutuksen avulla, parantaa Venäjän kilpailukykyä sekä liittyä maailman kauppajärjestöön.

Viitteet

- 1 Ensimmäinen dokumentti on hallituksen asetus № 803 vuodelta 2005 (jatkossa esittelydokumentti 2005) Koulutuksen kehittämisohjelmasta 2006–2010. Toinen dokumentti on Opetusviraston laatima *Vuosien 2006–2010 Venäjän federaation kokonaisvaltaisen kehittämisohjelman vaikutusten arviointi yliopistotasoisessa korkeas-*

asteen koulutuksessa vuonna 2007 (jatkossa Arviointidokumentti 2007).

- 2 Arviointiteollinen suuntaus näkee laatu- ja arviointiajattelun väistämättömänä kehityssuuntana ja koulutuksen edistyksen ehtona. Arvioinnin ja kehittämisen ongelmat ovat lähinnä teknisiä kysymyksiä, jotka ovat ratkaistavissa laatu- ja

- arviointiammattilaisten tarjoamien palveluiden avulla. (Simola & Rinne 2004, 326–327.)
- 3 Arviointitutkimuksellinen suuntaus nojaa puolestaan vahvemmin akateemisiin perinteisiin ja on luonteeltaan kriittistä. Suuntaus kyseenalaistaa liike-elämälähtöisten käsitteiden ja ajatusmallien sovellettavuuden sellaisenaan korkeakoulutuksen kentälle. (Simola & Rinne 2004, 326–327.)
  - 4 Englantia on mahdollista tarkastella arviointitutkimuksellisen liikkeen läpitunkemana esimerkkinä, jossa kaikki ”kovaan hallintaan” liittyvät keinot (mm. auditoinnit, rankingit, testaukset, yksityiskoulut, sanktiot ja tulosohjaus) ovat käytössä, kun taas esimerkiksi Suomi on mahdollista nähdä mallina, jossa on käytössä pelkästään ”pehmeään hallintaan” perustuvia laadunarviointimenetelmiä (mm. koulujen itsearviointeja ja suosituksia arviointien tuloksista, ei pakollisia toimenpiteitä). (Ozga, Segerholm & Simola 2011, 124–125).
  - 5 Myös *tulosohjausliike* (Blalock 1999).
  - 6 Venäjällä korkeakoulujen ja korkeakouluopiskelijoiden määrät ovat yli kaksinkertaistuneet viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana (Rosstat 2013). Morley (2003) kuvailee, kuinka uudet korkeakoulumuodot ovat lisääntyneet räjähdysmäisesti viimeisten vuosikymmenten aikana kaikkialla länsimaissa.
  - 7 Esimerkiksi yhtenäinen valtiollinen koe, (EGE). Ks. Piattoeva (tässä lehdessä)
  - 8 Koulutuksen kehittämisohjelma (2005–2010) sijoittui ajanjaksolle, jolloin Venäjä ei vielä kuulunut WTO:hon.
  - 9 Tästä esimerkkinä uusi kaksiportainen laadunvarmistusjärjestelmä, joka hyväksyttiin lakimuutoksella vuonna 2007 sekä Venäjän vuonna 2008 allekirjoittama yhteistyösopimus maailmanpankin kanssa koulutusavun viennistä kehitysmaihin (READ).

Lähteet

- Esittelydokumentti (2005). Pravitelstvo Rossijskoi Federatsii postanovlenije ot 23 dekabnja 2005 goda: Federalnaja tselevaja programma razvitija obrazovanija na 2006–2010 goda [Venäjän federaation hallituksen asetus (2005, № 803) Venäjän federaation koulutuksen kokonaisvaltaisen kehittämisen ohjelmasta vuosille 2006–2010]. Tulostettu 25.9.2008. <http://www.fcpro.ru/content/view/12/77/>
- Arviointidokumentti (2007). Otsenka vlijanija realizatsii FTsPRO v 2007 godu na sostojanije vyšego professionalnogo obrazovanija. [Vuosien 2006–2010 Venäjän federaation kokonaisvaltaisen kehittämisohjelman vaikutusten arviointi yliopistotasoisessa korkea-asteen koulutuksessa vuonna 2007] Tulostettu 26.9.2008. http://www.fcpro.ru/component/option,com_docman/task,cat_view/gid,79/Itemid,147/limit,10/limitstart,0/order,hits/dir,DESC/
- Ball, Stephen J. (2004), *The Sociology of Education: A Disputational Account*. – *The Reader in Sociology of Education*. Ed. S. Ball. London: Routledge Falmer, 1–12.
- Balzer (1994), *Plans to Reform Russian Higher Education*. – *Education and Society in the New Russia*. Ed. A. Jones. New York: M.E. Sharpe, Armonk, 27–46.
- Barnett, Ronald (1994), *Power, Enlightenment and Quality Evaluation*. – *European Journal of Education* 29 (2), 165–179.
- Beecham, R. (2008), *The Language of Higher Education*. – *London Review of Education* 6 (2), 111–123.
- Bennett, Colin J. (1991), *What is Policy Convergence and What Causes it?* – *British Journal of Political Sciences* 21 (2), 215–233.
- Bestuzhev-Lada, Igor (2001), *What Is to Be Done with Higher Education?* – *Russian Education and Society* 43 (3), 28–35.

- Blalock, Ann Bonar (1999), Evaluation Research and the Performance Management Movement. – *Evaluation* 15 (2), 117–149.
- De Boer, Harry, Enders, Jürgen, & Schimank, Uwe (2007), On the Way towards New Public Management? The Governance of University Systems in England, the Netherlands, Austria, and Germany. – *New Forms of Governance in Research Organizations: Disciplinary Approaches, Interfaces and Integration*. Ed. Dorothea Jansen. Heidelberg: Springer, 137–152.
- Bolotov, V.A., & Efremova, N.F. (2007), The System for Evaluating the Quality of Russian Education. – *Russian Education and Society* 49 (1), 6–23.
- Demidenko, E.S. (2007), The Prospect of Education in a Changing World. – *Russian Education and Society* 49 (6), 84–100.
- van Dijk, Teun (2006), Discourse, Context and Cognition. – *Discourse Studies* 8 (1), 159–177.
- Ensuring the Quality = Ensuring the Quality of Higher Education: Russia's Experience in the International Context – a Roundtable (2003). – *Russian Education and Society* 45 (2), 69–88.
- Green, A. (1997), *Education, Globalization and Nation State*. London: Macmillan.
- Harvey, Lee (2004), War of the Worlds: Who Wins in the Battle for Quality Supremacy? – *Quality in Higher Education* 10 (1), 65–71.
- Harvey, Lee & Green, Diana (1993), Defining Quality. – *Assessment & Evaluation in Higher Education* 18 (1), 9–34.
- Jones, Anthony (1994), The Education Legacy of the Soviet Period. – *Education and Society in the New Russia*. Ed. Anthony Jones. New York: M.E. Sharpe, Armonk, 3–25.
- Kerr, S. T. (1990), Will Glasnost Lead to Perestroika? Directions of Educational Reform in the USSR. – *Educational Researcher* 19 (7), 26–31.
- Kitaev, I. (2004), University Funding by the Federal Russian Government: Where the Ends Meet? – *New Trends in Higher Education. Entrepreneurialism and the Transformation of Russian Universities*. Ed. M. Shattock. Paris: International Institute for Educational Planning, 36–57.
- Kovaleva, G.S. (2003), The State of Russian Education. Based on the Results of International Studies. – *Russian Education and Society* 45 (1), 6–23.
- Kuzmenko, N.E., Lunin, V.V., & Ryzhova, O.N. (2006), On the Modernization of Education in Russia. – *Russian Education and Society* 45 (5), 5–22.
- Kärkkäinen, Sari (2009), *Laatu Venäjän korkeakoulupolitiikassa. Eräiden 2000-luvun ohjausdokumenttien diskursiivisen rakentumisen analyysi*. Pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Lawn, Martin, Rinne, Risto, & Grek, Sotiria (2011), Changing Spatial and Social Relations in Education in Europe. – *Fabricating Quality in Education. Data and Governance in Europe*. Eds. Jenny Ozga, Peter Dahler-Larsen, Christina Segerholm & Hannu Simola. London: Routledge, 11–18.
- Lawn, Martin, & Segerholm, Christina (2011), Europe through Experts and Technologies. – *Fabricating Quality in Education. Data and Governance in Europe*. Eds. Jenny Ozga, Peter Dahler-Larsen, Christina Segerholm & Hannu Simola. London: Routledge, 32–46.
- McKernan, Bernard (2004), Critical Discourse Studies: Where to from Here. – *Critical Discourse Studies* 1 (1), 9–39.
- Morgan, W. John & Kliucharev, Grigori A. (2012), Higher Education and the Post-Soviet Transition in Russia. – *European Journal of Education* 47 (1), 3–8.
- Morley, Louise (2003), *Quality and Power in Higher Education*. Berkshire: SRHE & Open University Press.
- NAA. (2008b), *Self-evaluation Report of the National Accreditation Agency*. Viitattu 20.10.2008. <http://www.nica.ru/files/NAA%20report.pdf>
- Nóvoa, António & Yariv-Mashal, Tali (2003), Comparative Research in Education: a Mode of Governance or a Historical Journey? – *Comparative Education* 39 (4), 423–438.
- Ozga, Jenny, Segerholm, Christina, & Simola, Hannu (2011), The Governance Turn. – *Fabricating Quality in Education. Data and Governance in Europe*. Eds. Jenny Ozga, Peter Dahler-Larsen, Christina Segerholm & Hannu Simola. London: Routledge.
- Political Consultative Council (2000), A System of Education to Strengthen the Intellectual and Spiritual Potential of Russia. (From the Meeting of the Political Consultative Council on 28 January 2000). – *Russian Education and Society* 43 (1), 62–93.
- READ. *Russia Education Aid for Development*. Viitattu 10.2.2013. <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTEDUCATION/EXTREAD/0,,menuPK:7526437~pagePK:64168427~piPK:64168435~theSitePK:7526432,00.html>
- Rinne, Risto & Simola, Hannu (2005), Koulutuksen ylikansalliset paineet ja yliopiston uusi hallinta. – *Tiede ja edistys* 1, 308–327.
- Rosstat. Federalnaja služba gosudarstvennoi statistiki. Venäjän tilastovirasto. 10.2.2013. http://www.gks.ru/free_doc/new_site/population/obraz/vp-obr1.htm

- Saarinen, Taina (2007), *Quality on the Move. Discursive Construction of Higher Education Policy from Perspective of Quality*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Senashenko, V. (2006), Higher Education and the Bologna Transformations. – *Russian Education and Society* 48 (10), 5–15.
- Shabanov, G.A. (2005), The Quality of Education in a Nonstate Institution of Higher Learning. – *Russian Education and Society* 47 (10), 47–59.
- Simola, Hannu & Rinne, Risto (2004), Laatuvalankumous, arviointiteollisuus ja korkeakoulutus. – *Kasvatus* 35 (3), 326–337.
- Steiner-Khamsi, Gita (2004), Globalization in Education: Real or Imagined. – *The Global Politics of Educational Borrowing and Lending*. Ed. G. Steiner-Khamsi. New York, NY: Teachers College Press, 217–245.
- Steiner-Khamsi, G., Silova, I. & Johnson, E. (2006), Neo-Liberalism Liberally Applied: Educational Policy Borrowing in Central Asia. – *Education Research and Policy: Steering the Knowledge-Based Economy*. Ed. J. Ozga, T. Popkewitz & T. Seddon. New York, NY: Routledge, 217–245.
- Takala, Tuomo & Piattoeva, Nelli (2012), Changing Conceptions of Development Assistance to Education in the International Discourse on Post-Soviet Countries. – *International Journal of Educational Development* 32 (1), 3–10.
- Taylor, Sandra (2004), Researching Educational Policy and Change in "New Times": Using Critical Discourse Analysis. – *Journal of Educational Policy* 19 (4), 435–451.
- Tirronen, Jarkko (2006), Kolme näkökulmaa yliopistoon – tutkimusta, opetusta vai palvelua? – *Kasvatus* 37 (2), 124–136.
- VFKL (2007), Izmeneniija i dopolneniija k zakonu "Ob obrazovanii" № 213 ot 10.03.2000, № 56-FZ ot 20.04.2007 [Venäjän federaation koululakiin 20.4.2007 tehtyjä muutoksia ja lisäyksiä № 56-FZ].
- VFKL (1992), Federalni zakon ob obrazovanii № 3266-1 [Venäjän federaation koululaki nro 3266 1].
- Virtanen, Petri (2007), *Arviointi. Arviointitiedon luonne, tuottaminen ja hyödyntäminen*. Helsinki: Edita.
- Zajda, Joseph (2003), Educational Reform and Transformation in Russia. Why Education Reforms Fail? – *European Education* 35 (1), 58–88.
- Zapesotskii, A. (2006), The Bologna Process. Is a Game on Change – At Stake Is the Future of Russia. – *Russian Education and Society* 48 (10), 51–61.
- Zhurakovskii, V. & Federov, I. (2007), The Modernization of Higher Education. Problems and Ways to Solve Them. – *Russian Education and Society* 49 (2), 6–27.